

Sygn. akt III AUa 781/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Polak
Sędziowie:	SSA Zofia Rybicka - Szkibiel SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2015 r. w Szczecinie

sprawy (...) w R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanych M. B., M. G., E. W., J. R. i R. Ł.

o objęcie ubezpieczeniem społecznym

na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 16 czerwca 2014 r. 1sygn. akt VII U 2565/12

1. oddala apelację,

2. zasądza od (...) w R. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zawrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Jolanta Hawryszko SSA Anna Polak SSA Zofia Rybicka - Szkibiel

Sygn. akt III AUa 781/14

UZASADNIENIE

Decyzjami z 29 lutego 2012 r. Zakład Ubezpieczeń społecznych Oddział w S. stwierdził, że M. B., M. G., R. Ł., J. R. i E. W. jako osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek (...) w R. podlegali obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu: - M. B. od 1 grudnia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. oraz od 4 stycznia 2010 r. do 7 stycznia 2010 r. (decyzja nr (...)); - M. G. od 6 września 2010 r. do 9 września 2010 r. (decyzja nr (...)); - R. Ł. od 27 września 2010 r. do 12 października 2010 r. (decyzja nr (...)); - J. R. w okresach szczegółowo

wymienionych w decyzji nr (...); - E. W. w okresach szczegółowo wymienionych w decyzji (...). W uzasadnieniach decyzji organ rentowy podniósł, że umowy łączące we wskazanych okresach M. B., M. G., R. Ł., J. R. oraz E. W. z (...) w R. nazwane umowami o dzieło, w rzeczywistości spełniały przesłanki umów zlecenia.

Z powyższymi decyzjami nie zgodził się płatnik (...) w R., który wniósł o ich zmianę i orzeczenie, że M. B., M. G., R. Ł., J. R. i E. W. jako osoby wykonujące umowy o dzieło nie podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach. Płatnik wskazał, że czynności wykonywane przez ubezpieczonych przynosiły konkretny materialny rezultat, podlegający ocenie i ewentualnej odpowiedzialności za wady. Zaprzeczył też, jakoby praca ubezpieczonych była wykonywana na akord.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołań.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń społecznych, po połączeniu spraw z powyższych odwołań do wspólnego rozpoznania i wyrokowania oraz wezwaniu do udziału w sprawie M. B., M. G., R. Ł., J. R. oraz E. W. wyrokiem z 16 czerwca 2014r. oddalił odwołania i zasądził od (...) w R. 300 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że w ramach działalności płatnik (...) w R. prowadzi dwa zakłady drzewne – w R. i K. oraz zakład remontu palet, zakład rolny i hurtownię materiałów budowlanych w R.. W latach 2009 – 2010 Spółdzielnia oprócz pracowników będących członkami spółdzielni, kandydatów na członków, czy skazanych, zawarła z szeregiem innych osób umowy cywilnoprawne, z uwagi na zwiększoną ilość pracy. Niezależnie od tego, w oparciu o jaką umowę osoby świadczyły pracę na rzecz (...), musiały ją wykonywać w godzinach otwarcia Spółdzielni i w miejscu wyznaczonym przez płatnika.

M. B. zawarł z (...) w R. dwie umowy cywilnoprawne: 1.12.2009 r., której przedmiotem było wykonanie 73 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy obrzynanej w terminie do 31.12.2009 r. za wynagrodzeniem 1.040 zł i 4.01.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 14 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy obrzynanej w terminie do 7.01.2010 r. za wynagrodzeniem 190 zł. Za wykonanie umów M. B. otrzymał umówione wynagrodzenie.

M. G. zawarł 6.09.2010 r. z (...) w R. umowę cywilnoprawną, której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 90 m³ w terminie do 9.09.2010 r. za wynagrodzeniem 130 zł. Za wykonanie umowy M. G. otrzymał umówione wynagrodzenie.

R. Ł. zawarł w okresie od września 2010 r. do października 2010 r. z (...) w R. dwie umowy cywilnoprawne: 27.09.2010 r., której przedmiotem było wycięcie elementów palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 z tarcicy długiej w ilości 29 m³ w terminie do 30 09.2010 r. za wynagrodzeniem 190 zł i 1 10. 2010 r., której przedmiotem było wycięcie elementów palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 z tarcicy długiej w ilości 29 m³ w terminie do 12 10.2010 r.za wynagrodzeniem 390 zł. Za wykonanie umów R. Ł. otrzymał umówione wynagrodzenie na podstawie przedłożonych rachunków.

J. R. zawarł w okresie od grudnia 2009 r. do czerwca 2010 r. z (...) w R. siedem umów cywilnoprawnych: - 4 12.2009 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 400 m³ w terminie do 21 12.2009 r.za wynagrodzeniem 1.280 zł, - 7.01.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 320 m³ w terminie do 26 01.2010 r.za wynagrodzeniem 1.370 zł, - 5 02.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 340 m³ w terminie do 26 02.2010 r.za wynagrodzeniem 1.440 zł, - 4 03.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 260 m³ w terminie do 29 03.2010 r.za wynagrodzeniem 1.700 zł, - 6 04.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 210 m³ w terminie do 26 04.2009 r.za

wynagrodzeniem 1.370 zł, - 4.05.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 350 m³ w terminie do 27.05.2010 r.za wynagrodzeniem 1.510 zł, - 2 05.2010 r., której przedmiotem było wycięcie z tarcicy elementów do palet o wymiarach 22x100x1200 i 22x145x1200 w ilości 140 m³ w terminie do 12.06. za wynagrodzeniem 590 zł. Za wykonanie umów J. R. otrzymał umówione wynagrodzenie.

E. W. zawarła w okresie od grudnia 2009 r. do listopada 2010 r.z (...) w R. dwanaście umów cywilnoprawnych: - 14 12.2009 r., której przedmiotem było wykonanie 130 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 31 12.2009 r.za wynagrodzeniem 1.190 zł, - 16 01.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 119 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 01.2010 r. za wynagrodzeniem 1.088 zł, - 11.02.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 131 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 26 02.2010 r.za wynagrodzeniem 1.198 zł, - 15 03.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 128 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 31 03.2010 r.za wynagrodzeniem 1.167 zł, - 14.04.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 107 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 04.2010 r.za wynagrodzeniem 980 zł, - 14 05.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 117 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 31 05.2010 r.za wynagrodzeniem 1.070 zł, - 11 06.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 115 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 06.2010 r.za wynagrodzeniem 1.048 zł, - 13 07.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 126 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 28 07.2010 r.za wynagrodzeniem 1.146 zł, - 12 08.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 132 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 31 08.2010 r.za wynagrodzeniem 1.206 zł, - 11 09.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 137 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 09.2010 r.za wynagrodzeniem 1.252 zł, - 11 10.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 131 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 10.2010 r.za wynagrodzeniem 1.201 zł, - 12 11.2010 r., której przedmiotem było wykonanie 114 m³ elementów palet o wymiarach 18x18x1120 z tarcicy długiej w terminie do 30 11.2010 r.za wynagrodzeniem 1.037 zł. Za wykonanie umów E. W. otrzymała umówione wynagrodzenie na podstawie przedłożonych rachunków.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił odwołania płatnika i rozważył, że zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym uregulowane zostały w ustawie z 13 10.1998 o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), w art. 6 ust.1 pkt 4, art. 12 ust.1, art. 13 pkt 2). Sąd okręgowy podniósł, że bez znaczenia pozostawała nazwa umowy, bowiem oceniając charakter umów, należało brać pod uwagę nie tylko postanowienia przyjęte przez strony (mogące celowo stwarzać pozory zawarcia innej umowy), lecz także faktyczne warunki ich wykonywania. Sąd zwrócił uwagę, że przedmiot umów nazwanych przez strony „umowami o dzieło” nie został ustalony w sposób obiektywnie weryfikowalny. Brak indywidualizacji przedmiotu analizowanych umów wynika poniekąd z charakteru prac powierzonych zainteresowanym, ponieważ trudno wymagać by płatnik indywidualizował pracę w postaci remontowania/zbicia palet czy przetarcia surowca. Czynności wykonywane przez zainteresowanych były czynnościami powtarzalnymi, wymagającymi jedynie starannego działania. Nie były to umowy rezultatu. Zdaniem sądu usług świadczonych przez zainteresowanych powtarzalnie, w sposób ciągły, nie można było zakwalifikować jako wykonywanie kolejnych nowych dzieł. Ze zgromadzonego materiału dowodowego nie wynikało, by prace wykonywane przez zainteresowanych w ramach „umowy o dzieło” różniły się w istotny sposób od prac świadczonych przez inne osoby pracujące na rzecz Spółdzielni. Sąd nie podzielił argumentacji strony odwołującej, że zainteresowany byli obowiązani do wykonania oznaczonego dzieła, ponieważ zajmowali się jedynie pewnymi etapami związanymi z szeroko pojętą obróbką drewna. Osoby te nie dostarczały samodzielnie gotowego i zindywidualizowanego dzieła w rozumieniu ustawy. Błędem je przyjmowanie, że wykonanie każdej czynności prowadzącej do powstania efektu materialnego konstituuje umowę o dzieło. Wykonywanie czynności stanowiących zwykłą część procesu produkcyjnego nie może być utożsamiane ze świadczeniem pracy w ramach umowy o dzieło. Również fakt, że co do zasady poprawność wykonywania prac przez zainteresowanych pracujących w zakładzie drzewnym podlegała kontroli jakości nie oznacza, że wykonywali te czynności w ramach umowy o dzieło, ponieważ wykonujący usługę

również odpowiada za należyte wykonanie zobowiązania. Zatem samo przeprowadzenie kontroli jakości nie stanowi o tym, że czynność taka stanowiła sprawdzian umówionego rezultatu na istnienie wad fizycznych. W ocenie sądu zamiarem stron i celem umów było uniknięcie dopełnienia obowiązków płatnika składek i w celu osiągnięcia takiego rezultatu nie może być abstrakcyjnie interpretowana zasada swobody umów. Skoro dana umowa wiąże się z obowiązkami publicznoprawnymi, w tym wypadku obowiązkiem opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne, to wbrew twierdzeniom strony skarżącej, obowiązkiem organu rentowego, a następnie w zakresie kognicji sądu ubezpieczeń społecznych, leży badanie rzeczywistej treści umowy stron. Odmienne bowiem ustawodawca traktuje osoby związane umowami zlecenia czy też umowami o świadczenie usług, do których należy stosować przepisy o zleceniu, niż osoby wykonujące dzieło. Zatem zgodnym celem stron tych stosunków zobowiązaniowych było obejście prawa poprzez całkowicie dowolne zawieranie umów nazwanych tylko umowami o dzieło, w celu uniknięcia obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne.

Apelację od wyroku złożył płatnik (...) w R. zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj.: - art. 627 k.c. poprzez jego niezastosowanie, mimo że uzasadniał to zebrany w sprawie materiał dowodowy i ustalone okoliczności, a zastosowanie art. 734 § 1 w związku z art. 750 k.c. w stanie faktycznym sprawy; - art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez dokonanie błędnej wykładni i przyjęcie, że przedmiotowe umowy zawarte z zainteresowanymi były umowami o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy o zleceniu, podczas gdy zakres przedmiotowych umów i wykonanych prac uzasadniał przyjęcie, że ich przedmiotem było wykonanie dzieła; -art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej poprzez przyjęcie, że przepis ten ma zastosowanie w niniejszej sprawie; zarzucił też błąd w ustaleniach stanowiących podstawę rozstrzygnięcia polegający na pominięciu zeznań świadków oraz niezasadnym przyjęciu, że płatnik nie wykazał ażeby umowy zawarte z zainteresowanym zmierzały do wykonania dzieła, w sytuacji, gdy ustalone okoliczności, w tym zeznania złożone przez świadków to potwierdzały. Apelujący wniósł o zmianę wyroku poprzez zmianę zaskarżonej decyzji w całości i orzeczenie, że zainteresowani jako osoby wykonujące pracę na podstawie umowy o dzieło nie podlegali obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu z tytułu zawartych umów, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. W uzasadnieniu, między innymi podniósł, że sąd potraktował wszystkie umowy jednolicie, nie zauważył różnic w zakresie czynności przyjętych do wykonania przez poszczególnych zainteresowanych. Podniósł, że z ubezpieczonymi zostały zawarte umowy o dzieło, których przedmiotem było wykonanie elementów palet o ściśle określonych wymiarach oraz wycięcie elementów palet, przynoszących konkretny materialny rezultat, podlegający ocenie i poddający się sprawdzeniu wystąpienia wad i ewentualnej odpowiedzialności za wady (art. 637 k.c. - uprawnienie z tytułu rękojmi). Umowy miały zostać wykonane w różnych zdecydowanie krótkich terminach w zależności od tego ile czasu mogło zająć wykonanie danego dzieła. W ocenie płatnika, czynności polegające na korowaniu elementów palet w określonej ilości sztuk oraz określonych wymiarach stanowiły materialny rezultat, za dzieło zaś traktowany jest rezultat, który może polegać nie tylko na wytworzeniu nowych przedmiotów, ale także na doprowadzeniu istniejących przedmiotów do umówionego stanu.

Sąd Apelacyjny rozważył apelację i uznał, że nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd okręgowy właściwie przeprowadził postępowanie dowodowe, nie uchybił przepisom prawa procesowego oraz dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w konsekwencji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy. Dokonał też prawidłowej subsumpcji i zastosował właściwe prawo materialne. Sąd apelacyjny podzielił w całości ustalenia faktyczne i rozważania prawne sądu okręgowego. W szczególności sąd okręgowy trafnie uznał, że w sprawie nie było podstaw faktycznych do uznania, że strony zawarły umowę o dzieło, ponieważ w stosunku prawnym łączącym płatnika z zainteresowanymi przeważały elementy umowy o świadczenie usług. Przede wszystkim wskazać należy, że zainteresowani nie ponosili odpowiedzialności finansowej za niewłaściwe wykonanie umowy. Świadczenie jednoznacznie podali, że osoby związane umowami o dzieło nie ponosiły odpowiedzialności finansowej za źle wykonaną pracę, a jedynie w trakcie jej wykonywania mieli dokonywać poprawek.

Istotny był także rodzaj i sposób wykonywania pracy, bowiem umowa o dzieło nie mogła polegać na wykonywaniu prostych i powtarzalnych czynności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.03.2013 r. II UK 201/12, Lex 1341964). Trafnie więc stwierdził sąd okręgowy, że nie można było uznać, że zainteresowanych wiązały z płatnikiem umowy

o dzieło, gdyż byli zobowiązani do wykonywania określonych oraz powtarzających się czynności, i to w cyklu produkcyjnym działalności Spółdzielni (wycinanie elementów palet, wycinanie z tarcicy elementów do palet, wykonywanie elementów palet). Wykonywanie powtarzalnych czynności nie może prowadzić do powstania dzieła.

Kolejną okolicznością wskazującą, że sporne umowy nie stanowiły umów o dzieło było to, że zainteresowanych łączył z płatnikiem stosunek zależności i podporządkowania. Z zeznań świadków wynika, że zobowiązani umową o dzieło musieli wykonywać prace w określonych godzinach na terenie zakładu pracy, pod stałym nadzorem kierowników. Tymczasem przyjmujący dzieło do wykonania nie ma obowiązku osobistego wykonania dzieła i w wykonaniu dzieła jest samodzielny. Należy też zauważyć, że strony spornych umów nie określały indywidualnych cech dzieła, które miało być wykonane. Zainteresowani mieli bowiem obowiązek wykonać np. określoną liczbę elementów palet, które niczym nie różniły się ani od siebie, ani od elementów palet wykonywanych przez inne osoby (członków spółdzielni, kandydatów na członków spółdzielni).

Sąd Apelacyjny w Szczecinie konsekwentnie stoi na stanowisku, że zamiar zawarcia umowy o dzieło, a także świadome podpisanie takiej umowy, nie może zmienić charakteru zatrudnienia zainicjowanego taką umową, jeśli zatrudnienie wykazuje w przeważającym stopniu cechy innego stosunku prawnego (por. wyrok z dnia 20 września 2012 r., III AUa 497/12, Lex 1223483). Nie nazwa zawartej umowy, ale rzeczywisty jej przedmiot, a także rodzaj i okoliczności jej wykonania świadczą o typie umowy, toteż sąd okręgowy prawidłowo stwierdził, że w rzeczywistości płatnika łączyły z zainteresowanymi umowy o świadczenie usług, w miejsce umów o dzieło. Z zasady swobody umów wyrażonej w art. 353¹ k.c. wynika, że strony mogą kształtować stosunek prawny według własnej woli, jednak musi to być zgodne z przepisami bezwzględnie obowiązującymi, właściwością stosunku prawnego i zasadami współżycia społecznego. Granice swobody umów odnoszą się nie tylko do treści umowy, ale również do celu stosunku prawnego kształtowanego przez strony. Z zasady swobody umów wynika zatem również zakaz zawierania umów, których celem jest obejście prawa. Prawidłowe określenie przez organ rentowy typu umów łączących strony w niniejszej sprawie, których rzeczywistym celem było świadczenie usług w sposób ciągły w ogólnym cyklu produkcji masowej, nie stanowi zatem naruszenia zasady swobody umów, ale jest z nią zgodne, gdyż w przeciwnym razie cel umów zmierzałby do obejścia prawa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, płatnik zawarł z zainteresowanymi pozorne umowy o dzieło, dla ukrycia umów o świadczenie usług, do których odpowiednio stosuje się przepisy o umowie zlecenia (art. 750 k.c.). Zatem skutki prawne zawartych przez strony umów o dzieło należało oceniać tak, jak dla umów zlecenia. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Pomiędzy płatnikiem a zainteresowanymi doszło do zawarcia umów o świadczenie usług, co uzasadniało objęcie M. B., M. G., R. Ł., J. R. oraz E. W. ubezpieczeniami emerytalnym, rentowym i wypadkowym zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 1 ustawy systemowej. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację płatnika. O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i w związku z art. 108 § 1 k.p.c.

SSA Jolanta Hawryszko SSA Anna Polak SSA Zofia Rybicka-Szkibiel